

Kurz práce s informacemi

Žánry odborných textů

Rozšiřující studijní materiál k modulu č. 8

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V tomto materiálu získáte přehled o jednotlivých vybraných žánrech odborných textů. Zjistíte, co mají společného, v čem se navzájem odlišují a jaký máte volit způsob psaní.

Text vychází z publikace:

ŠANDEROVÁ, J. Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách : několik zásad pro začátečníky. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. Kapitola 4.3, Další žánry, s. 67-84.

Kompilace

Kompilace (nebo také kompilát) je systematické shrnutí toho, co, kdy, kde a kdo o zkoumaném problému řekl nebo napsal. Kvalitní kompilace by měla být promyšlená a nabízet systematicky uspořádané názory na určitý problém či jeho pojetí. Tedy i v kompilaci lze mluvit o tvůrčím přístupu, který se projevuje právě v systematickosti a uspořádanosti práce. Její užitečnost spočívá v tom, že přináší ucelený a stručný přehled o bádání v určité oblasti, může také pomoci jako předstupeň k opravdové badatelské činnosti.

Kompilace bývá častým formátem při zpracování diplomových prací, zejména bakalářských. Důležité je řádné citování zdrojů, z nichž čerpáte. Dobrá kompilace shrnuje různé aspekty určitého problému, čímž je pro případného čtenáře velmi užitečná, neboť v jednom textu shrnuje názory, které jsou jinak roztroušeny v různých zdrojích.

Jak postupovat při psaní kompilace? Důležité je v počátku si položit otázku a naznačit cestu k její odpovědi. Dále následuje seznámení s odbornými pracemi, s nimiž autor nadále pracuje. Je nutné uvést jejich charakteristiku a zařadit je do širšího kontextu. Autor by měl zdůvodnit jejich výběr. Jádrem textu je vlastní analýza, tj. hledání odpovědí na otázky, u nichž se nesmí zapomenout na odkazy. Závěr kompilace představuje odpověď na otázku uvedenou na začátku. Autor by měl v závěru shrnout, k čemu v textu dospěl. Kompilace je tedy syntézou relevantních myšlenek zpracovávaných textů.

Častým nešvarem studentů při psaní kompilací je pouhé přebírání a nové sestavování již existujících názorů na jeden problém, často velmi nesystematicky, nepřehledně a s nedodržením citační etiky. Výsledkem je pak nekvalitní kompilát bez jakéhokoliv přínosu.

Hlavní zásada, které by se student měl držet: „Kvalitní kompilace není jen mechanickým spojením cizích myšlenek, ale jejich tvůrčí syntéza“.¹

Komparace

Slovo komparace je latinského původu a znamená srovnání. Píšete-li odbornou práci ve formě komparace, pak podáváte zprávu o průběhu a výsledcích porovnávání dvou nebo více přístupů k určitému problému.

Píšete-li komparaci, v úvodu charakterizujte problém, jemuž se budete věnovat. Můžete také zdůraznit jeho význam, důležitost nebo aktuálnost v širším kontextu oboru. Problém můžete představit pomocí několika otázek a tím tak nastínit výběr kritérií srovnání. Na začátku také nastiňte metodu komparace a strukturu práce. Zdůvodněte, proč jste si vybrali zrovna srovnávané dokumenty nebo jevy, zhodnoťte jejich kvalitu. Věnujte pozornost výběru a zdůvodnění kritérií, podle nichž budete srovnávat. Průběh a výsledky komparace je nutné podpořit evidencí, jako jsou odkazy, citace a parafráze. V závěru se zamyslete nad užitečností závěrů, k nimž autor dospěl. Výsledkem komparace je klasifikace nebo typologie.

Komparace a kompilace jsou nejčastějším typem studentských prací.

Recenzní stať

Jedná se o rozsáhlé zhodnocení nějakého díla, často o práce různých autorů zabývajících se stejným problémem a publikované v krátkém časovém období. Kvalitní rozbor je však vždy doprovázen srovnáním, takže recenzní stať je vlastně volnější komparací, výsledkem není žádná klasifikace nebo typologie. V recenzní stati můžete rozebírat také velmi významnou publikaci

¹ ŠANDEROVÁ, J. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách : několik zásad pro začátečníky*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. s. 70.

jednoho autora. I v tomto případě je však na místě doplnit práci o rámcové zhodnocení jeho dalších stěžejních prací.

Autor recenzní statě musí v úvodu práce prokázat, že se ve zkoumaném textu dobře orientuje a že dobře porozuměl kontextu, v němž byl napsán. V úvodu je tedy dobré stručně představit autora recenzované práce a vymezit tuto práci ve vztahu k ostatní tvorbě autora. Je také dobré si ověřit, zda již námi vybranou práci někdo recenzoval, a pokud ano, uvedeme to v úvodu stati.

Cílem recenzní statě je tedy odpovědět na otázku, jaké jsou přednosti a omezení práce, kterou recenzujeme. Naše tvrzení musí být podložena argumenty, které se opírají o zevrubnou analýzu díla doplněnou bohatým poznámkovým aparátem. Jádrem stati je rozbor textu, ne jen převyprávění nebo jeho výtah.

Studenti se k recenzním statím uchylují nejčastěji, když rozebírají klasické nebo novější rozsáhlé dílo. Předmětem analýzy by měl být doposud nezpracovaný text. Čím je text známější, tím větší je množství sekundární literatury, s níž je nutné se potýkat, a tím obtížnější je přijít s něčím novým.

V recenzní stati se nelze omezit jen na popis recenzované práce, musí jít o výklad a hodnocení, které je zasazeno do širšího kontextu.

Přehledová stať

Jde o co možná nejvíce vyčerpávající přehled o dosavadním bádání o určitém tématu s úplným přehledem stěžejní relevantní literatury. Publikace, z nichž v přehledové stati vycházíme a o nichž pojednává, musíme nějakým způsobem uspořádat a podle určitých kritérií porovnat a zhodnotit. Stať by měla zahrnovat seznam všech publikací a článků pojednávajících o daném tématu, často bývá úvodní kapitolou nějaké rozsáhlejší monografie a je povinnou součástí vědeckých prací. Autor recenzní statě by měl v úvodu informovat čtenáře o tématu a struktuře textu a kontextu, v němž přehled zpracoval. Forma a struktura přehledové stati se jinak řídí stejnými pravidly jako komparace a kompilace.

Přehledová stať bývá častým typem diplomových prací, je třeba si dát pozor především při výběru tématu, nemělo by být příliš úzké ani příliš široké. Hlavní zásadou je se nejdříve pořádně seznámit s tematikou a související literaturou a teprve potom vymezit konkrétní téma práce.

Odborná esej

Odborná esej je oblíbeným žánrem studentů. Může být poměrně čtivá a osobitá, ale napsat odbornou esej není až tak jednoduché, i když si to často studenti myslí. Je k tomu potřeba mít mnoho zkušeností v odborné práci a zběhlost v psaní odborných textů. Odborná esej je poměrně svobodným žánrem, a to nejen strukturou, ale i odkazováním na literaturu. Přesto je tento druh odborného textu téměř tím nejnáročnějším, co si může student vybrat, neboť právě to, že není příliš formalizován, klade na autora mnohem větší nároky.

Pamatujte: Odborné eseje jsou zajímavé, zábavné a čtivé pouze z pera zkušeného badatele a autora. Začátečníci by se jí měli obloukem vyhnout.

Původní teoretická stať

Autor zde přichází s vlastním, novým teoretickým pojetím či zpracováním určitého problému, snaží se přistupovat k tématu v obecnější, abstraktnější rovině. Výsledkem může být teorie nebo koncepce, alespoň částečně nová. Autor na začátku vyjádří problém a vysvětlí čtenáři, proč se bude zabývat právě tím, co by mělo jeho bádání přinést nového. Nesmí chybět stručný přehled stěžejních prací na toto téma, z nichž poukáže na ty, jež dle jeho názoru pomohou k nalezení východiska řešení. Jádrem stati je pak kritická analýza těchto prací s následnou vlastní koncepcí. Na závěr autor navrhne možnosti uplatnění svojí teorie.

I při psaní původní teoretické stati je nutné mít rozsáhlé vědomosti a znalosti, proto je lepší se pro začátek uchýlit k méně náročnému odbornému žánru.